

УДК 378.046.4

Покришень Дмитро Анатолійович, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського, м. Чернігів, e-mail: pokryshen@ukr.net

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ

Анотація

Розглядаються основні моменти впровадження і функціонування дистанційної форми навчання в інституті післядипломної педагогічної освіти. Крім переваг також наведено недоліки дистанційної освіти для інституту та слухачів, які проходять курси за дистанційною формою. Запропоновано шляхи розв'язання проблемних питань дистанційної освіти. Визначено основних учасників дистанційного навчання (тьютор, автор, тьютор-методист, слухач, технічний працівник). Пропонується приклад структури, функціонування та взаємозв'язку відділу дистанційного навчання з іншими відділами і кафедрами в умовах післядипломної освіти.

Ключові слова: дистанційна форма, післядипломна педагогічна освіта, структура відділу дистанційного навчання.

Актуальність дослідження й огляд публікацій. У Національній програмі «Освіта» (Україна XXI століття) передбачено забезпечення розвитку освіти на основі нових прогресивних концепцій, упровадження у навчально-виховний процес нових педагогічних технологій і науково-методичних досягнень, створення нової системи інформаційного забезпечення освіти, входження України у трансконтинентальну систему інформаційних ресурсів [4].

Розвиток системи освіти в Україні має привести до [5]:

- розширення доступу до всіх рівнів освіти, реалізації залучення великої кількості людей, які не мають змоги навчатися в університетах з традиційними формами навчання через обмеженість фінансових чи фізичних можливостей, професійної зайнятості, віддаленістю від великих міст і так далі;

- реалізації системи неперервності освіти «впродовж усього життя», враховуючи середню, довузівську, вищу та післядипломну освіту;
- індивідуалізації навчання в масовій освіті.

Для досягнення зазначених результатів необхідно великими темпами розвивати *дистанційну освіту* [5].

Як зазначено у концепції розвитку післядипломної освіти в Україні, крім денної, вечірньої, заочної, екстернатної, використовується і *дистанційна* форма навчання [7].

Дистанційна освіта — це форма навчання, рівносильна і рівнозначна денній, вечірній, заочній та екстернату, що реалізовується на основі технологій дистанційного навчання через мережу Інтернет [9].

Під дистанційним навчанням розуміється індивідуалізований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій [8].

Також у наказі МОН [8] викладено основні положення про дистанційну освіту: структура і функції системи дистанційного навчання; управління системою дистанційного навчання; стандарти; організаційні засади системи дистанційного навчання; особливості організації навчального процесу за дистанційною формою навчання; забезпечення дистанційного навчання; фінансові відносини у сфері дистанційного навчання; міжнародне співробітництво у сфері дистанційного навчання.

Теоретичною і практичною розробкою психолого-педагогічних особливостей впровадження дистанційної форми навчання займалось багато дослідників, зокрема П. Бергер [18], В. Бланк [19], Р. Браун [21], Д. Брителла [20], М. В. Вислобокова [15], В. М. Кухаренко [10], В. В. Олійник [11], Є. С. Полат [12], Д. Риель [17], О. В. Співаковський [13], М. І. Старов [14], Є. Смирнова-Трибульська [6], Ю. В. Триус [16], М. С. Чванова [14].

Постановка проблеми та мета дослідження. Багато питань, щодо реалізації впровадження дистанційної форми навчання з врахуванням особливостей функціонування післядипломної педагогічної освіти залишилось поза увагою.

Метою даної статті є теоретична і практична розробка шляхів удосконалення дистанційної форми навчання в інститутах післядипломної педагогічної освіти (ІППО), провести функціональний та структурний аналіз роботи відділу дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. Виділимо основні характерні риси і переваги дистанційної освіти, запропоновані у концепції розвитку [9], які стосуються післядипломної педагогічної освіти:

Гнучкість: навчання відбувається у зручний час.

Модульність: з різних модулів можна формувати різні навчальні програми. Особливістю роботи ІППО є те, що заїзди слухачів курсів відбуваються не два рази на рік, як у класичних університетах, а кожного місяця з групами різного профілю. Це породжує цілу низку проблем щодо складання тематичних планів і програм.

Паралельність: навчальний процес проходить паралельно до професійної діяльності або іншого навчання, тобто без відриву від виробництва або іншого виду діяльності. Ні для кого не є секретом, що у віддалених районах області дуже часто не вистачає педагогічних кадрів для забезпечення заміни працівника освіти на термін проходження курсів підвищення кваліфікації.

Велика аудиторія. Група, яка проходить курси, може бути не обмежена у кількості слухачів.

Економічність: ефективне використання навчальних приміщень і технічних засобів навчання, що зменшить витрати на підготовку фахівців.

Технологічність: використання ІКТ у навчально-виховному процесі призведе до збільшення рівня інформаційної культури слухача, що є основною метою державної цільової програми «Сто відсотків».

Соціальна рівність: рівні можливості отримання освіти незалежно від місця проживання, стану здоров'я та матеріального забезпечення. Зазвичай, системи підтримки дистанційного навчання є кросплатформені і невимогливі до апаратних ресурсів, тому будуть працювати як на старих, так і на нових комп'ютерах.

Нова роль викладача: він стає наставником-консультантом, який має координувати пізнавальний процес, постійно удосконалювати навчальні курси, збільшувати творчу активність і кваліфікацію відповідно інновацій педагогічної діяльності. У даному процесі також велику роль відіграють і методисти з різних

відділів, які постійно проводять вдосконалення старих методик і моніторинг якості освіти.

Позитивний вплив на слухача: збільшення творчих й інтелектуальних здібностей, за рахунок самоорганізації, використання ІКТ, уміння самостійно приймати важливі рішення. Отже, відбувається самовдосконалення і саморозвиток слухача.

Якість: до викладання залучаються спеціально підготовлені викладачі. Заняття проводять лише професорсько-викладацький склад ІІПО і бажано ті, які мають науковий ступінь, це дозволить зберегти високий рівень навчання.

Кому потрібна дистанційна освіта в ІІПО:

- жителям віддалених районів області;
- педагогам, які підвищують кваліфікацію за варіативною й індивідуальною формою навчання;
- людям із спеціальними потребами, що мають фізичні вади і не можуть добратися до інституту;
- працівникам освіти, які з різних причин не мають змоги покинути робоче місце на тривалий термін (наприклад, вихователі ЗОШ-інтернатів).

Проведене дослідження [6] щодо зацікавленості працівниками освіти дистанційною формою навчання показало такі результати (рис. 1).

Слухач, який проходить курси підвищення кваліфікації за дистанційною формою має: “не боятися” комп’ютера і бути впевненим користувачем; мати змогу вільного доступу до комп’ютера (вдома чи на робочому місці); мати постійний доступ до мережі Інтернет; мати вільний час для проходження навчання.

Переваги дистанційної освіти для слухача: відсутність вимог до присутності на заняттях; самостійна організація часу для навчання; необмежений доступ до дидактичного матеріалу он-лайн; простий контакт з викладачем й адміністрацією; відсутність витрат на транспорт і проживання; можливість використання особистісно-орієнтованого підходу до навчання.

Рис. 1

Недоліки дистанційної освіти для слухача: відсутність безпосереднього контакту з викладачем; обмеженість контакту з іншими слухачами для обміну досвідом; обмеженість у проведенні практичних занять; обов'язковість та необхідність великої самодисципліни й самоорганізації; засоби доступу до Інтернету, додаткові витрати на його використання.

<i>Невирішені питання ДО</i>	<i>Шляхи їх подолання</i>
Підготовка спеціалістів з розробки мультимедійних курсів для дистанційної освіти	<ol style="list-style-type: none"> 1. Інтенсивні курси підготовки спеціалістів. 2. Використання сучасних засобів ІКТ. 3. Залучення вже готових розробок.
Підготовка тьютерів (викладачів, що проводять навчання)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Залучення професорсько-викладацький склад з високим рівнем володіння ІКТ. 2. Залучення лаборантів і методистів з високим рівнем володіння ІКТ для допомоги викладачам

Охорона авторських прав і захист від розповсюдження дидактичних і методичних матеріалів у мережі без згоди автора	<ol style="list-style-type: none"> 1. Усі дидактичні і методичні матеріали затверджувати й погоджувати на відповідних кафедрах, науково-методичних і вчених радах ІППО. 2. Доступ до матеріалів лише зареєстрованим користувачам
Фінансування зазначених проблем	Фінансування покласти на ІППО (перший рік впровадження потребує значних витрат, але подальша робота майже безкоштовна)

Переваги дистанційної освіти для ІППО: разова розробка дистанційних курсів дає можливість їх використовувати впродовж тривалого часу (постійна корекція і модернізація); не потребує великої матеріально-технічної бази (аудиторії для навчання, гуртожиток, навчально-методична література...); після розробки й упровадження в навчально-виховний процес не потребує великої кількості обслуговуючого персоналу, викладачів та витрат.

Учасники дистанційного навчання (рис. 2): адміністрація відділу, тьютори (викладачі), автори, слухачі, тьютор-методист.

До *адміністрації відділу* можна віднести керівника підрозділу, який керує роботою системи, секретаря, який реєструє слухачів і веде документацію, технічного працівника, який відповідає за функціонування саме технічної складової (наповнення сайту дистанційної освіти, його підтримка, публікація модулів). Робочі й навчальні плани складають відповідні кафедри. Оплата праці працівників відповідно до законодавства України.

Тьютор — викладач, надає консультації, координує навчання, проводить моніторинг результатів й активність навчання. Проводить навчання лише з дисциплін, які відповідають його профілю. Оплата праці тьютерів відповідно до законодавства України.

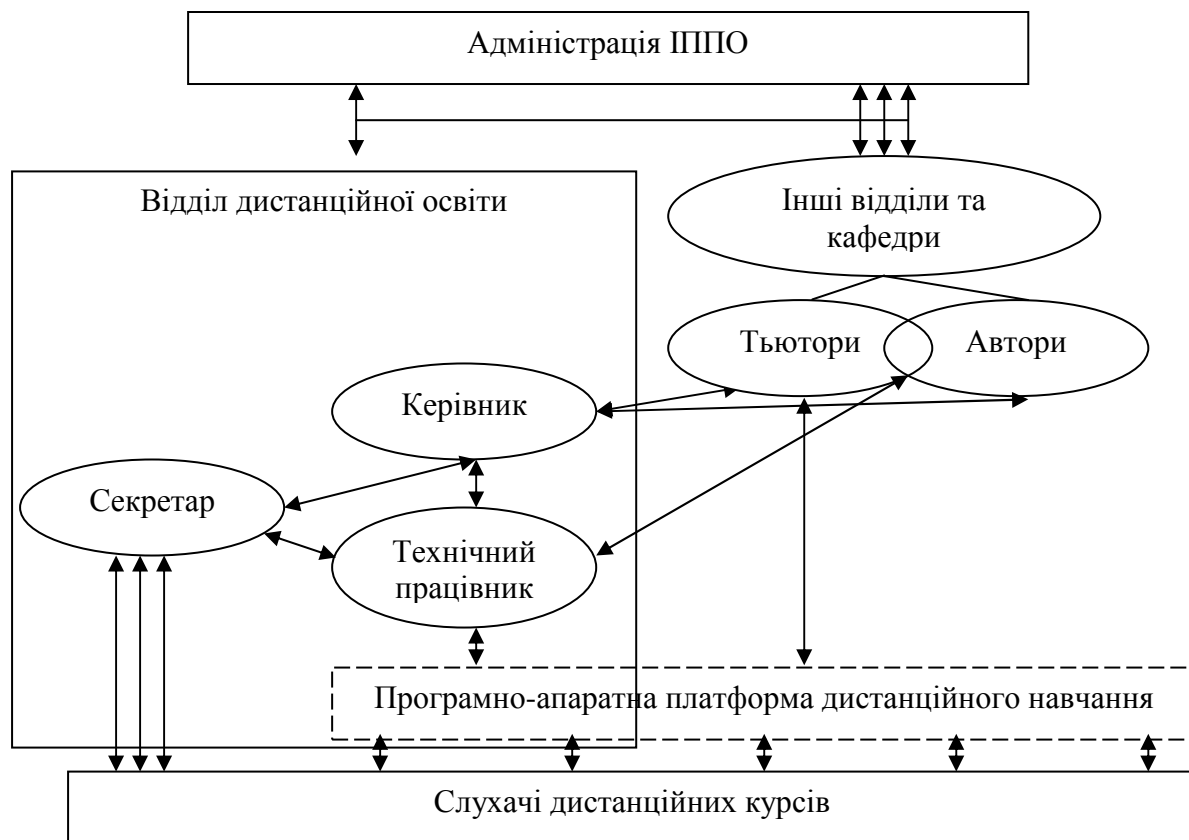

Рис. 2. Взаємозв'язок відділу ДО з іншими підрозділами

Автор — викладач або методист, який займається розробкою і редагуванням дистанційних курсів (курси лекцій, практичні і лабораторні роботи, тестування, контрольні роботи, мультимедійні комплекси, різноманітні дидактичні і методичні матеріали для підтримки дистанційного навчання). Для якісної розробки дистанційних курсів необхідно розробити систему оплати праці авторів.

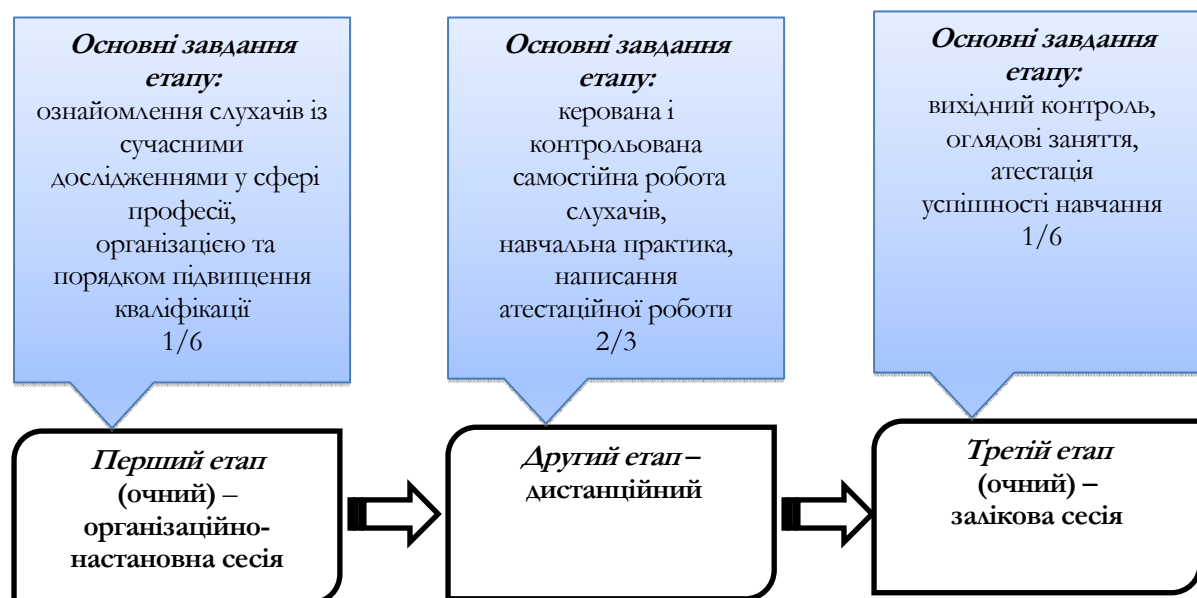
Авторами можуть бути тьютори, які викладають відповідні дисципліни.

Слухач — людина, яка проходить курс підвищення кваліфікації, спілкується з тьюторами.

Тьютор-методист — це викладач або методист, який входить до професорсько-викладацького складу системи дистанційного навчання, здійснює методичну й організаційну допомогу слухачам курсів у рамках конкретної програми дистанційного навчання.

Тобто тьютор-методист — це людина, яка координує взаємозв'язок слухачів курсів з тьюторами, авторами та кафедрами. Необхідність у такому учаснику ДО зумовлена великою кількістю авторів і тьюторів у післядипломній педагогічній освіті. Наприклад, на кафедрі природничо-математичних дисциплін тьютор з географії не може надати якісної методичної допомоги з фізики або інформатики.

У Чернігівському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти імені К. Д. Ушинського дистанційне навчання здійснюється за очно-дистанційною формою (за 108-годинним планом). На рис. 3 показано типову структуру організації навчального процесу за очно-дистанційною формою навчання.

Рис. 3. Типова структура організації навчального процесу за очно-дистанційною формою навчання

Висновки. Для якісного функціонування дистанційної форми навчання в ІППО необхідно перш за все: сформувати відділ дистанційної освіти, забезпечити підготовку спеціалістів для розробки мультимедійних дидактичних матеріалів, забезпечити підготовку викладачів до роботи за дистанційною формою, визначення дистанційних курсів і модулів, забезпечити розробку методичних матеріалів, забезпечити належне фінансування авторам та іншим працівникам.

Список використаних джерел

1. Національна доктрина розвитку освіти // Державний вісник України. — 2000. — № 9. — С. 8–13.
2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті // Освіта України. — 2002. — № 6. — С. 3–9.
3. Національна доктрина розвитку освіти України // Національна безпека і оборона. — 2002. — № 5. — С. 36–41.
4. Про Державну національну програму "Освіта" ("Україна XXI століття") [Електронний ресурс] : постанова КМУ від 03.10.93 № 896 // Офіційний веб-

- сайт Верховної ради України. — Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/896-93-п>.
5. Україна Дистанційна освіта [Електронний ресурс] // Дистанційне Навчання. — Режим доступу : <http://sez.donetsk.ua/ukrajina-dystancijna-osvita>.
  6. *Смирнова-Трибульська Є. М.* Теоретико-методичні основи формування інформатичних компетентностей вчителів природничих дисциплін у галузі дистанційного навчання : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Євгенія Миколаївна Смирнова-Трибульська. — К., 2008. — 676 с.
  7. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні // Освітній портал ОСВІТА. — Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.
  8. Про затвердження Положення про дистанційне навчання [Електронний ресурс] : наказ МОН України від 21.01.04 № 40 // Офіційний веб-сайт Верховної ради України. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0464-04>.
  9. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс] // Освітній портал. — Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.
  10. *Кухаренко В. М.* Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс : навч. посібник / Кухаренко В. М., Рибалко О. В., Сиротенко Н. Г. ; за ред. В. М. Кухаренка, 3-є вид. — Харків : НТУ"ХПІ", "Торсінг", 2002. — 320 с.
  11. *Олійник В. В.* Дистанційне навчання в післядипломній педагогічній освіті: організаційно-педагогічний аспект : навч. посіб. — К. : ЦППО, 2001. — Вип. 1 : Дистанційна освіта за кордоном та в Україні (стислий аналітичний огляд). — 53 с. — Режим доступу : <http://cippe.edu.ua/>.
  12. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособие [для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров] / [Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров, и др. ; под ред. *Полат Е. С.*]. — М. : Издательский центр «Академия», 2003. — 272 с.
  13. *Співаковський О. В.* Теоретико-методичні основи навчання вищої математики майбутніх вчителів математики з використанням інформаційних технологій : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Олександр Володимирович Співаковський. — К., 2004. — 534 с.

14. *Старов М. И.* Психолого-педагогические аспекты дистанционного обучения / М. И. Старов, М. С. Чванова, М. В. Вислобокова // Педагогическая информатика. — 1999. — №1. — С. 38–44.
15. *Старов М. И.* Психолого-педагогические проблемы при дистанционном обучении / М. И. Старов, М. С. Чванова, М. В. Вислобокова // Дистанционное образование. — 1998. — №2. — С. 26–30.
16. *Триус Ю. В.* Комп'ютерно-орієнтовані методичні системи навчання математичних дисциплін у вищих навчальних закладах : дис. ...доктора пед. наук : 13.00.02 / Юрій Володимирович. — К., 2005. — 649 с.
17. *Becker H.* Teacher professionalism, school work culture and the emergence of constructivist-compatible pedagogies / *Becker H., Riel J.*. — Montreal, 1999.
18. *Berger P.* Das 'Computer-Weltbild' von Lehrem, w: Informatik und Lernen in der Informations-gesellschaft (W. Luther, H. U. Hoppe red.), Springer-Verlag, Berlin, 1997.
19. *Blank W. E.* Handbook for Developing Competency-based Training Programmes Englewood Cliffs, N.J. : Prentice-Hall Inc. 1982. —352 p..
20. *Britell J.* Competence and excellence: the search for an egalitarian standard, the Demand for a universal guarantee. In Richard M. Jaeger and Carol Kehr-Tittle., Minimum Competency Achievement Testing. Berkeley, California, McCutchan. 1980. — P. 23–48.
21. *Brown R. E.* The process of community-building in distance learning classes, „Journal of Asynchronous Learning Networks", Vol. 5, No. 2, p. 18–35.

ДИСТАНЦИОННАЯ ФОРМА ОБУЧЕНИЯ В ПОСЛЕДИПЛОМНОМ ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ОБРАЗОВАНИИ

Покришень Дмитрий Анатольевич, кандидат педагогических наук, заведующий кафедры информационно-коммуникационных технологий в образовании, Черниговский областной институт последипломного педагогического образования имени К. Д. Ушинского, г. Чернигов, e-mail: pokryshen@ukr.net

Аннотация

Рассматриваются основные моменты внедрения и функционирования дистанционной формы обучения в институте последипломного педагогического образования. Помимо преимуществ также приведены недостатки дистанционного образования для института и слушателей, которые проходят курсы по дистанционной

форме. Предложены пути решения проблемных вопросов дистанционного образования. Определены основные участники дистанционного обучения (тьютор, автор, тьютор-методист, слушатель, технический работник). Предлагается пример структуры, функционирования и взаимосвязи отдела дистанционного обучения с другими отделами и кафедрами в условиях последипломного образования.

Ключевые слова: дистанционная форма, последипломное педагогическое образование, структура отдела дистанционного обучения.

DISTANCE LEARNING IN POSTGRADUATE EDUCATION

Dmytro A. Pokryshen, PhD, head of the Department of information and communication technologies in education, Chernihiv Regional Teacher Training Institute named after K.D. Ushinsky, Chernihiv, e-mail: pokryshen@ukr.net

Resume

In the article there are discussed the main points of the implementation and operation of distance learning at the Institute of Postgraduate Education. Apart from the advantages there are also disadvantages of distance education for the institute and the students who take courses by distance form. The ways of solving the problems of distance education are proposed. Identified the key participants learning (tutor, author, tutor-Methodist, listener technician). A sample structure, function and relationship of learning with other divisions and departments in postgraduate education is proposed.

Keywords: distance form, postgraduate teacher education, structure of distance learning.